

KRÖNIKA FRÅN EUROPARÅDET 1986-1988

1. Liksom i tidigare nummer av denna tidskrift (se senast 1987, sid 167), har jag nöjet att summariskt presentera Europarådets verksamheter på det straffrättsliga området under de två senaste åren.

2. Jag minns om att Europarådet är en mellanstatlig organisation, upprättad 1949 med säte i Strasbourg, att rådets 21 medlemsstater inom ett år kan förväntas bli 23 genom Finlands och San Marinos inträden i organisationen och att den Europeiska kommittén för straffrättsliga problem sedan 1957 verkat inom rådet för att främja internationellt samarbete i syfte bl a att förebygga brott och att studera behandling av dömda personer. Rådets beslutande organ är Ministerkommittén, sammansatt av medlemsländernas utrikesministrar.

Straffrätt

3. Sedan föregående krönika skrevs, är bl a följande värt att notera beträffande de Europeiska konventionerna på straffrättens område:

- Utlämningskonventionen (European Convention on Extradition, ETS No 24) trädde i kraft för Frankrikes del i maj 1986.
- Norge ratificerade de båda tilläggsprotokollen till nyss nämnda konvention i december 1986 liksom tilläggsprotokollet till konventionen om ömsesidig rätts-hjälp. 17 medlemsländer jämte Finland och Israel, har numera ratificerat de båda konventionerna.
- Den Europeiska konventionen om internationellt erkännande av brottmålsdomar (ETS No 70) har i september 1987 ratificerats av Holland. Sju medlemsländer, däribland Danmark, Norge och Sverige, är därmed bundna av konventionen vilken undertecknats av ytterligare sju stater.
- Genom Frankrikes deponering av ett ratifikationsinstrument i september 1987 beträffande den Europeiska terroristkonventionen (ETS 90), kan konstateras att bekämpningen av ett av vår tids största gissel nått en stor framgång inom området mellanstatligt samarbete. Om också Irland och Malta ratificerar konventionen kommer samtliga Europarådets medlemsstater att vara parter till den, något som ju också borde vara naturligt med tanke på Europarådets mål att värna om demokrati och mänskliga rättigheter.
- Konventionen om överförande av dömda personer (ETS 112) har blivit en stor framgång. Den har numera ratificerats av tolv stater, bl a Sverige och Danmark, och undertecknats av ytterligare sju stater, däribland Norge, Finland, Canada och USA har också blivit bundna av konventionen genom ratifikation eller accession. Island har inte undertecknat konventionen.
- Den i föregående krönika nämnda konventionen om ersättning till offer för våldsförbrytelser (ETS 116) har i oktober 1987 också ratificerats av Danmark varigenom den trätt i kraft från den 1. februari 1988.

4. Även om konventionen till förebyggande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller straff (ETS 126) inte utarbetats inom den Europeiska kommittén för straffrättsliga problem utan inom sektorn för mänskliga rättigheter, kan det vara på sin plats att nämna denna nya konvention i detta sammanhang. Den öppnades för undertecknande den 26 november 1987 och har redan undertecknats av samtliga medlemsstater samt ratificerats av fem stater (Turkiet, Malta, Irland, Sverige och Storbritannien). Konventionen tillskapar ett eget organ, en kommitté som genom besök i fängelser och liknande institutioner, undersöker hur personer som berövats friheten behandlas, i syfte att stärka skyddet för sådana personer från tortyr, omänsklig, förnedrande behandling eller straff. Kommittén tillerkänns bl a rätt att intervjua fängslade i enrum och att offentliggöra en rapport om dess rekommendationer inte följs.

5. Under perioden har ett flertal rekommendationer inom detta område antagits av Ministerkommittén. R (86) 13 om den praktiska tillämpningen av utlämningskonventionen med avseende på häkte i avvaktan på utlämning syftar till att underlätta tillämpningen av konventionen. Det rekommenderas bl a att tid som tillbringats i häkte inför utlämning skall avräknas på motsvarande sätt som tid som tillbringats i häkte i avvaktan på rättgång och att frågor om kompensation till orättmätigt häktade skall undersökas närmare.

6. R (87) 18 om förenkling av det straffprocessuella förfarandet är förmodligen unik i sitt slag i det att den lägger fast minimumregler för hela det straffprocessuella förfarandet från, i vart fall, åklagare till domstol. Rekommendationen, som främst siktar in sig på mål om mindre grova brott och förseelser, beaktar att det i ett flertal länder i Europa tar allt längre tid att behandla mål, att domstolarna är överbelastade med uppgifter som även kan tyckas mindre angelägna samt att förseningar i behandlingen av brottmål medför att rättsväsendet hamnar i vanrykte och påverkar rättsväsendet rättvisans behöriga gång. Därför rekommenderas bl a att, så långt möjligt, principen om diskretionär åtalsprövning införs i stället för den s k legalitetsprincipen, att vissa typer av massförseelser avkriminaliseras, att summariska rättegångar eller strafförelägganden används, att möjligheten till s k »out-of-court settlements« övervägs samt att systemet med s k »guilty pleas« prövas. Vidare rekommenderas vissa lättnader med formalia, t ex i avseende på förande av protokoll, uppläsning av dom och upptagande av bevisning. Antalet domare bör begränsas till minimum, ofta en ensamdomare om målets karaktär så tillåter.

7. Bland övriga rekommendationer bör här nämnas R (87) 15 angående användning av personliga data inom polissektorn och R (88) 2 om åtgärder för att bekämpa piratkopiering inom upphovsrätten och därmed närstående rättigheter. I den sistnämnda rekommendationen uppmanas staterna bl a att tillse att straffen för piratkopiering bestäms till en tillräckligt hög nivå, således en fingervisning om att straffen i ett flertal länder har ansetts vara för låga för denna typ av brott.

8. Beträffande pågående aktiviteter förtjänar följande att nämnas här.

– Från 1987 har en kommitté engagerat sig i att försöka utarbeta en enda konvention om ömsesidig rättshjälp m m, därigenom sammanförande de flesta konventioner utarbetade inom Europarådet inom det straffrättsliga området. Detta gigantiska arbete kan beräknas vara avslutat omkring 1993.

– En expertkommitté har nyss avslutat sitt arbete med en genomgång av olika problem i samband med extra-territoriell jurisdiktion. Kommitténs mycket klagörande och koncisa rapport lär antas av Ministerkommittén i september 1988, varigenom den också blir offentlig.

– Arbete beträffande åtgärder mot terrorism pågår fortfarande men det är ännu tidigt att yttra sig om frukterna av detta mödosamma arbete.

– En expertkommitté har nyss avslutat sitt arbete med en rekommendation ang. företagsbot. Rekommendationen lär bli antagen av Ministerkommittén likaledes i september.

– Expertkommittén ang. datorrelaterad brottslighet fortsätter sitt sedan 1985 pågående arbete som beräknas vara avslutat i mars 1989. Arbetet består bl a i utarbetandet av »riktlinjer för lagstiftare« innebärande att kommittén definierar olika typer av datorrelaterad brottslighet som *bör* vara kriminaliserad i medlemsländerna och vissa andra gärningar med anknytning till datorer som *kan* kriminaliseras beroende på bl a lagstiftningsteknik etc. Kommittén har vidare studerat bl a säkerhetsåtgärder, brottsoffrens ställning, datorrelaterad brottslighet med anknytning till privatlivets sfär m.m.

– En ny expertkommitté påbörjade sitt arbete 1987 med att undersöka frågor om förverkande av vinning av brott, däribland internationellt samarbete rörande verkställighet av utländska domar och beslut om förverkande (som visserligen behandlas i en annan Europarådskonvention men vilken endast vunnit anslutning av sju stater), beslag och husrannsakan i internationellt samarbete samt »tvättning« av svarta pengar (»money-laundering«). Ett första utkast till konvention har redan utarbetats men det är ännu för tidigt att uttala sig om och när en eventuell konvention kan öppnas för signatur.

– Slutligen under detta avsnitt kan nämnas att det nyligen beslutats om vissa nya aktiviteter, bl a straffrättsliga frågor med anknytning till smittsamma sjukdomar, särskilt AIDS, samt frågor om val av påföljd med hänsyn tagen till riktlinjer för sådant val och, vidare, vissa med terrorism förbundna frågor.

Kriminalvård

9. Under denna rubrik är särskilt att nämna de Europeiska Fängelsereglerna, antagna genom rekommendation R (87) 3 i februari 1987 vilka ersätter tidigare regler om minimirättigheter för fångar från 1973. Som konstateras i den bifogade förklarande rapporten – en nyhet i förhållande till tidigare version – har reglerna inte status av

bindande rättsregler för staterna men de utövar ett moraliskt och praktiskt inflytande på de olika ländernas fängelseadministrationer, något som också visar sig i den internationella erkända reglerna erhållit. Reglerna innehåller bestämmelser t ex om fundamentala principer, mottagning och registrering av fångar, särbehandling, lokaler, hygien, kläder, föda, medicinsk service, disciplin och straff, information och rätt att föra klagomål, kontakt med yttervärlden, rätt till religiöst och moraliskt stöd, fångtransporter och personal m m. Dess detaljrikedom visas måhända bäst av att reglerna, 100 paragrafer med många underavdelningar, jämte kommentarerna är samlade i en bok omfattande c:a 100 sidor.

10. Åttonde konferensen för chefer inom kriminalvården behandlade bl a alternativ till fängelse, byggande av fängeselokaler (med svensk rapportör) och, särskilt intressant, hälsoproblem inom fängelser med tonvikt lagd på smittsamma sjukdomar, bl a AIDS. Den schweiziske rapportören, Dr. Harding, avgav en synnerligen intressant rapport om AIDS inom kriminalvården, väl värd att studera närmare.

11. En expertkommitté avslutar inom kort sitt arbete med utbildning inom fängelser, inklusive fritidsaktiviteter, fysisk träning etc. Särskilt intressant för denna tidskrifts läsare torde vara att en annan expertkommitté nu avser börja utarbeta regler för behandling av andra än fängelsedömda (frivård m m). Dessa regler kan komma att få lika stor betydelse som de tidigare nämnda European Prison Rules.

12. Slutligen under denna punkt är att nämna Prison Information Bulletin som utges två gånger per år i 3 500 exemplar på engelska och franska. Bulletinen innehåller artiklar, information om fängelser och annan statistik och synes ha rönt stor uppskattning.

Kriminologisk forskning

13. Under denna rubrik är främst att nämna följande rekommendationer, antagna av Ministerkommittén under perioden: – R (87) 19 om organisationen av den brottsförebyggande verksamheten som bl a föreslår inrättandet av ämbetsverk el. likn. för att koordinera de brottsförebyggande verksamheterna. Det rekommenderas också att regler beträffande säkerhets- och övervakningsbolag antas.

– R (87) 20 om samhälleliga åtgärder mot ungdomsbrottslighet som bl a uttalar att fängelsestraff så långt möjligt inte bör användas beträffande ungdomar, vilka även skall ha rätt till samma procedurregler som vuxna (inte alla av Europas länder tillerkänner dem den rätten). Vidare rekommenderas regeringarna att vidta åtgärder för att förebygga ungdomsbrottslighet, att införa möjligheter till avledning (»diversion«) och mediation, att undvika så långt möjligt att ungdomar hålls i polis-arrest etc.

– R (87) 21 om hjälp åt brottsoffer och förebyggande åtgärder mot att människor blir utsatta för brott i vilken konstateras att ingripande av den judiciella kontrollapparaturen inte i sig ensamt räcker för att bota de fysiska, psykologiska, sociala och

finansiella konsekvenserna av att bli utsatt för brott. Det borde därför tillskapas möjligheter till snabb hjälp för att möta offrets omedelbara behov och ge större resurser för att därefter bekämpa olika kriser och tillfredsställa olika behov hos brottsoffren.

14. På norskt initiativ inom Europarådet, har en ny expertkommitté tillsatts för att studera frågor om sexuell utnyttjande, pornografi, barn- och ungdomsprostitution och handel med dessa grupper.

15. Det VIII kriminologiska kollokviet hölls i november 1987 under temat: »Skillnader i påföljdsval: orsaker och lösningar«. Generalrapportör var professor Nils Jareborg, Sverige. Som ett resultat av detta kollokvium tillsattes en ny expertkommitté inom Europarådet med uppgift att studera bl a riktlinjer för val av påföljd m m.

16. Den XVII kriminologiska forskningskonferensen, som behandlade samspelet mellan de olika delarna av rättsväsendet, omnämndes i NTFK 1987 sid 168.

Övrigt

17. Som bekant har Europarådet också sin egen »riksdag« – den Parlamentariska Församlingen, bestående av riksdagsledamöter vilka valts av respektive parlament. Församlingen, med dess 170 ledamöter som visserligen inte har beslutanderätt inom Europarådet men som sannerligen ändå har ett ord med i laget beträffande olika aktiviteter, sysslar ofta med juridiska frågor i sitt lagutskott. Som resultat av detta arbete bör särskilt nämnas Rekommendation 1044 (1986) om internationell brottslighet och 1065 (1986) om ett Europeiskt svar på terrorismen. Lagutskottet arbetar fn med rapporter om bl a häktades villkor och om narkotikabrottslighet.

18. Avslutningsvis bör nämnas de två mötena med medlemsstaternas justitieministrar. I Helsingfors 1987 under det sk informella justitieministermötet behandlades under ordförandeskap av den finländska justitieministern alternativ till fängelsestraff. I juni 1988 i Lissabon behandlades på den 16:e konferensen med de europeiska justitieministrarna, på basis av rapporter från de norska och portugisiska delegationerna, bl a slavhandel med barn och kvinnor samt kriminologiska frågor med anknytning till smittosamma sjukdomar, särskilt AIDS.

Adress: Hans G. Nilsson
Division on Crime Problems
Council of Europe
BP 431 R6
F-67006 Strasbourg Cedex

Vissa publikationer 1986-1988:

Collected Studies in Criminological Research: Vol XXIV – Studies on criminal responsibility and psychiatric treatment of mentally ill offenders, ISBN 92-871-0899-4; vol XXV – Interactions within the criminal justice system, ISBN 92-871-1084-4.

Rapporter och studier:

61. Harmonisation of national legislation relating to firearms (1986), ISBN 92-871-0858-7.

62. European Prison Rules (1987), ISBN 92-871-1035-2.

63. The simplification of criminal justice (1987).

64. Organisation of crime prevention (1987).

65. Social reactions to juvenile delinquency (1987).

66. Assistance to victims and the prevention of victimisation (1987).

En fullständig förteckning över publikationer kan fås genom hänvändelse till Publications Section, ovanstående adress.